

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації роботи «Правові основи організації та діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої: історико-правове дослідження» здобувача ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»
Олійника Юрія Вадимовича

1. Актуальність теми дисертації

Актуальність теми дисертації зумовлена процесом реформування судової системи в сучасній Україні. Адже у сучасних умовах одним із важливих завдань є забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд справ незалежним та неупередженим судом. Для виконання цього завдання необхідно невідкладно привести чинне законодавство до міжнародних стандартів, створити незалежну систему судів з новим рівнем відповідальності та підзвітності суддів, забезпечити верховенство права, здійснити кадрове перезавантаження. Ці кроки здатні посприяти відновленню довіри суспільства до судової влади в Україні. Станом на сьогодні суди апеляційної інстанції оновлено лише частково, зокрема, кадрова складова реформи ще далека від свого завершення.

У сучасних умовах реформування судової системи і судочинства в Україні, серед іншого важливо використати як національний, так і міжнародний історичний досвід. Значний інтерес у цьому аспекті становить вивчення історії організації та діяльності Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.), що сприяє кращому розумінню і висвітленню основ історичного розвитку судочинства в Україні. Вивчення й узагальнення досвіду організації і діяльності Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.) дасть змогу використати в доцільних межах історичний правовий досвід для з'ясування витоків демократичних традицій у розвитку національної судової системи і судочинства. Актуальність цього досвіду посилюється тим, що Львівський апеляційний суд (1919–1939 рр.) був створений за зразками тогочасних європейських судових органів.

Детальний аналіз історії формування та діяльності Львівського апеляційного суду дозволить краще усвідомити політичне ставлення тогочасної влади Польщі до вирішення приватних та публічних (національних та громадянських) спорів за участю українців. Доцільним буде врахування позитивного досвіду в удосконаленні діяльності судів сучасної України, окремих аспектів її судової кадрової політики та фінансового забезпечення. Це матиме значний позитивний вплив на демократичний та правовий розвиток Української держави, сприятиме покращенню діяльності судових органів та

ефективному виконанню ними своїх функцій. Саме ці міркування визначили актуальність теми дослідження та зумовили її вибір.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри

Дисертаційне дослідження виконане в межах тем наукової роботи кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Актуальні проблеми історії права і держави, правових учень та української правової думки», номер державної реєстрації 0118U000623.

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів

Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому вперше на дисертаційному рівні здійснено комплексне історико-правове дослідження становлення і розвитку правових основ організації та діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої (1919-1939 рр.).

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення історичного досвіду організації та діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої (1919-1939 рр.). Дослідження цієї важливої наукової проблеми надало можливість обґрунтувати положення про те, що Львівський апеляційний суд діяв як колегіальний судовий орган (засідав у кількості трьох суддів, рідше одного) й розглядав апеляційні подання на рішення повітових судів у третій та остаточній інстанції, а у випадку оскарження рішень окружних судів – у другій інстанції; як перша інстанція він розглядав особливо важливі політичні питання.

Ю.В. Олійником наголошено, що у випадках оскарження судового вироку Апеляційний суд у Львові перевіряв рішення суду першої інстанції: залишав у силі, частково задовольняв або скасовував його. Як вища судова інстанція, він мав право передати справу на повторний розгляд у той самий суд, який уже розглядав цю справу, або ж в інший суд тієї ж інстанції в межах львівського апеляційного округу.

Дисертантом з'ясовано, що Львівський апеляційний суд здійснював правотворчу діяльність, яка виявлялася у виданні підзаконних нормативно-правових актів (обіжників), покликаних забезпечити виконання нормативних актів законодавчих, виконавчих та вищих судових органів влади.

Дисертант справедливо акцентував увагу на тому, що апеляційний суд у Львові розглядав апеляційні подання на рішення повітових судів (всього бл. 120 судів округу) у третій та остаточній інстанції, а у випадку оскарження рішень окружних судів (всього 11 судів) – у другій інстанції (третьою інстанцією в такому разі вважався Найвищий суд у Варшаві). Як перша інстанція він

розглядав особливо важливі політичні питання. Компетенція Апеляційного суду у Львові охоплювала цивільні, торговельні, векселеві справи; вирішення суперечок між окружними судами, складання списків адвокатів, розгляд пропозицій суду першої інстанції у справах преси, рішення про повернення злочинців тій державі, на території якої вони вчинили злочин, охорона приватної власності, відкриття нових судових закладів і адвокатських контор, дисциплінарні провадження, роз'яснення окремих правових норм і нововведень, призначення і переведення суддів з одного суду в інший. Попри домінування у Східній Галичині українського населення, кількість українців у судах Львівського апеляційного округу була мізерною: якщо у повітових судах українці були представлені, то в окружних, а тим паче в Апеляційному суді у Львові спостерігалось цілковите домінування поляків. Закон від 31 липня 1924 р. про державну мову і мову урядування в судах не виконувався у повному обсязі, а обмеження українців (як й інших національних меншин) у їх мовних правах набрали систематичного характеру. У випадках оскарження судового вироку Апеляційний суд у Львові перевіряв рішення суду першої інстанції: залишав у силі, частково задовольняв або скасовував його. Як вища судова інстанція, він мав право передати справу на повторний розгляд у той самий суд, який уже розглядав цю справу, або ж в інший суд тієї ж інстанції в межах львівського апеляційного округу (повітовий чи окружний суд). Згідно норм процесуального права суб'єктами апеляційного розгляду вважалися ті ж сторони, що й під час розгляду справи в першій інстанції. Апеляційна скарга впливала на обсяг діяльності Апеляційного суду у Львові: звужувала його, коли йшлося про перегляд лише певної частини вироку суду першої інстанції, або розширювала його, коли йшлося про перегляд судового вироку цілком (обсяг діяльності суду також залежав від вимог апелянта). При Апеляційному суді у Львові (1919–1939) діяла спеціальна Дисциплінарна комісія, яка займалася справами про звинувачення суддів, нотаріусів, судових і тюремних службовців у зловживаннях владою, службовим становищем, порушенні судового статуту і судової дисципліни, неправильному винесенні вироків, халатному ставленні до роботи і своїх обов'язків, хабарництві, аморальній поведінці, підробці документів. Найчастіше дисциплінарну відповідальність судді несли за порушення службових обов'язків і зловживання посадою. У справах проти суддів окружних і повітових судів у першій інстанції справи розглядав Апеляційний суд у кількості трьох суддів; в другій інстанції – вищий дисциплінарний суд у складі трьох суддів Найвищого суду. Проти суддів Апеляційного суду і суддів Найвищого суду в першій інстанції справи розглядав вищий дисциплінарний суд у складі трьох суддів Найвищого суду; в другій інстанції – той самий суд, але в складі п'яти суддів. Велику частку складали майнові справи, зокрема справи пов'язані з успадкуванням, які з огляду на часту зміну законодавства вважалися достатньо складними. Серед

інших справ, проблематика яких переважала в Апеляційному суді, варто виокремити справи про розлучення, сплату аліментів, повернення раніше взятих кредитів. Серед кримінальних справ, які розглядав Апеляційний суд у Львові, було чимало майнових справ, обтяжених додатковими злочинними, що переводило їх з галузі цивільного у галузь кримінального права. Компетенція Апеляційного суду у Львові як другої інстанції для розгляду оскаржень на справи судів першої інстанції (у кримінальних справах, як правило, окружних судів) була законодавчо обмежена. У тяжких справах сторони процесу мали право подавати апеляцію безпосередньо до Найвищого суду, а в разі прохання про помилування – до Президента держави. У судовій практиці Апеляційного суду у Львові переважали справи про шахрайство, трудові спори, завдання майнових збитків при обтяжуючих обставинах.

Результати досліджень, які наведені у дисертаційній роботі та опубліковані у наукових статтях, належать автору і є його науковим доробком.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором вирішень, висновків, рекомендацій

Одержані результати є науково обґрунтованими і достовірними, оскільки повністю підтверджуються сучасними та взаємодоповнюючими методами досліджень. Одержані результати багаторазово апробовано у вигляді доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях та перевірено під час рецензування публікацій у фахових виданнях, зокрема у наукових виданнях іноземних держав.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру

У дисертаційній роботі вперше:

- в українській юридичній історіографії з сучасних методологічних позицій здійснено комплексний історико-правовий аналіз місця і ролі Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.) в державному механізмі Другої Речі Посполитої;

- на основі системного аналізу правової природи і генези Львівського апеляційного суду комплексно розкрито вплив суспільно-політичних чинників на умови його функціонування та з'ясовано, що правові основи організації і діяльності суду значною мірою базувалися на модифікованому австрійському законодавстві (Львівський апеляційний суд фактично став спадкоємцем Вищого крайового суду Львові, що функціонував із середини ХІХ ст. до 1918 р.);

- показано, що львівський апеляційний округ, який охоплював суди Львівського, Тернопільського та Станіславського воєводств, вирізнявся з-поміж інших апеляційних округів міжвоєнної Речі Посполитої національною структурою населення, у якій домінували українці, тоді як в судовій системі краю, зокрема в Львівському апеляційному суді переважали поляки;

- конкретизовано і уточнено, що Львівський апеляційний суд діяв як колегіальний судовий орган (засідав у кількості трьох суддів, рідше одного) й розглядав апеляційні подання на рішення повітових судів у третій та остаточній інстанції, а у випадку оскарження рішень окружних судів – у другій інстанції; як перша інстанція він розглядав особливо важливі політичні питання;

- розкрито, що у випадках оскарження судового вироку Апеляційний суд у Львові перевіряв рішення суду першої інстанції: залишав у силі, частково задовольняв або скасовував його. Як вища судова інстанція, він мав право передати справу на повторний розгляд у той самий суд, який уже розглядав цю справу, або ж в інший суд тієї ж інстанції в межах львівського апеляційного округу;

- з'ясовано, що Львівський апеляційний суд здійснював правотворчу діяльність, яка виявлялася у видання підзаконних нормативно-правових актів (обіжників), покликаних забезпечити виконання нормативних актів законодавчих, виконавчих та вищих судових органів влади;

- на основі вивчення конкретних цивільних та кримінальних справ конкретизовано і деталізовано, що Львівський апеляційний суд розглядав цивільні справи (більшість із розглянутих справ), кримінальні справи (в межах компетенції), дисциплінарні справи та займався підзаконною правотворчістю – та ще видавав підзаконні нормативно-правові акти.

Крім цього, автором удосконалено:

- науково-теоретичні положення про умови функціонування судової системи Другої Речі Посполитої, особливістю якою було використання законодавства держав, у складі яких до 1918–1919 рр. перебували польські, українські та білоруські землі;

- інформацію про правила розгляду апеляційних скарг (справа розглядалася за правилами, встановленими для розгляду справи судом першої інстанції), випадки відхилення апеляційних скарг, форму рішення Апеляційного суду (складалося з чотирьох основних частин: вступної, описової, мотивувальної і резолютивної);

- наукові знання про мету діяльності Львівського апеляційного суду, його співпрацю із державною прокуратурою, адвокатурою, нотаріатом; про контролюючу діяльність за в'язницями підзвітного судового округу;

набули подальшого розвитку положення про те, що:

- під впливом політичної кон'юнктури у судовій системі II Речі Посполитої, зокрема в персональній структурі Львівського апеляційного суду, домінували поляки;

- система загальних судів у міжвоєнній Польщі складалася з повітових, окружних, апеляційних судів та Найвищого суду – касаційного суду у цивільних та кримінальних справах;

- усіх суддів Львівського апеляційного суду призначав президент держави за поданням міністра юстиції. Щоби посісти посаду судді претенденти повинні були володіти юридичною освітою, відповідними знаннями у галузі права і стажем роботи.

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

6.1. Публікації у періодичних наукових виданнях інших держав з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача

1. Oliinyk Yurii. Procedure for consideration and resolution of disciplinary cases in the Court of Appeal of Lviv (1919–1939) // *Recht der Osteuropäischen Staaten (ReOS)*. № 2. 2021. P. 39-46.

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України

1. Олійник Ю.В. Організація судової влади в Західній Україні у складі Другої Речі Посполитої (1919-1939 рр.) // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. – Ужгород. – 2018. – Вип.52. – Т.1 – С. 35-40.
2. Олійник Ю.В. Становлення та розвиток судової системи Другої Речі Посполитої (1918-1939 рр.) // *Актуальні проблеми правознавства*. – Тернопіль. – 2018. – Вип.4 (16). – С. 5-12.
3. Олійник Ю.В. Правовий статус органів місцевої влади в Західній Україні у складі Польської Держави (1921-1939 рр.) // *Історико-правовий часопис*. – Луцьк. – 2018. – Вип. 2 (12). – С. 152-157.
4. Олійник Ю.В. Конституційно-правові засади розвитку судової системи Другої Речі Посполитої (1918-1939 роки) // *Вісник Львівського університету*. Серія: Юридична. – Львів. – 2019. – Вип. 68. – С. 117-124.
5. Олійник Ю.В. Порядок формування та компетенція Львівського апеляційного суду (1919-1939 рр.) // *Науковий вісник публічного та приватного права*. – Київ. – 2019 р. – Вип. 1. – Т. 1. – С. 40-46.
6. Олійник Ю.В. Структура та керівництво Львівського апеляційного суду (1919-1939 рр.) // *Науково практичний господарсько-правовий журнал «Підприємство, господарство і право»*. – Київ. – 2019 – Вип. 7 (281). – С. 151-155.
7. Олійник Ю.В. Правовий статус суддів Львівського апеляційного суду (1919-1939 рр.) // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. – Ужгород. – 2020 – Вип. 56. – Т. 1. – С. 19-23.
8. Олійник Ю.В. Порядок розгляду справ у Львівському апеляційному суді (1919-1939 рр.) // *Часопис Київського університету права*. – Київ. – 2020 – Вип. 2. – С. 77-83.

9. Олійник Ю.В. Особливості розгляду цивільних справ у Львівському апеляційному суді (1919-1939 рр.) // Збірник наукових праць «Актуальні проблеми держави і права». – Одеса. – 2020. – Вип. 85. – С. 171-180.

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо

1. Олійник Ю.В. Причини і наслідки захоплення Галичини Польщею та його юридичне оформлення // Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Західно-Українська Народна Республіка та її місце в історії українського державотворення (до 100-річчя проголошення)», 01 листопада 2018 року. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. – 2018. – Вип. 2. – С. 273-279.
2. Олійник Ю.В. Організація місцевої влади в Західній Україні у складі Другої Речі Посполитої (1921-1939 рр.) // Матеріали XXXIX Міжнародної історико-правової конференції «Місьцеве управління та місцеве самоврядування в історії права, держави і юридичної думки», 2-3 листопада 2018 року. – Львів: МАІП. – 2018. – С. 95-100.
3. Олійник Ю.В. Соціально-політичні передумови створення і діяльність Львівського апеляційного суду (1919–1939 рр.) // Матеріали XXIV звітної науково-практичної конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні, 7–8 лютого 2018 року. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. – 2018. – Ч.1 – С. 73-78.
4. Олійник Ю.В. Особливості реформування судової влади в Другій Речі Посполитій (1918-1939 рр.) // Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід», 5-6 квітня 2019 року. – Тернопіль: ТНЕУ. – 2019. – Т. 1. – С. 77-80.
5. Олійник Ю.В. Місце Львівського апеляційного суду в судовій системі Другої Речі Посполитої (1918-1939 рр.) // Матеріали XXV звітної науково-практичної конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні», 7-8 лютого 2019 року. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. – 2019. – Ч.1. – С. 66-68.
6. Олійник Ю.В. Особливості розвитку судової системи в Галичині у період Другої Речі Посполитої (1919-1939 рр.) // Ювілейний збірник наукових праць на пошану професора Володимира Семеновича Кульчицького з нагоди 100-річчя від дня народження. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. – 2019. – С. 272-284.
7. Олійник Ю.В. Особливості правотворчої діяльності апеляційного суду у Львові (1918-1939 рр.) // Матеріали XIX Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції «Актуальні проблеми прав людини,

держави та правової системи», 24 квітня 2020 року. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. – 2020. – С. 33-34.

8. Олійник Ю.В. Особливості розгляду дисциплінарних справ суддів Львівським апеляційним судом (1919-1939 рр.) // Матеріали ХХ Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи», 22-23 квітня 2021 року. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. – 2021. – С. 16-19.

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

Отримані результати розширюють та доповнюють історико-правові знання про правові основи організації і діяльності організації та діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої (1919-1939 рр.), а тому мають важливе наукове значення для науки історії держави і права і можуть бути використані у навчальних курсах «Історії держави і права України» та в подальших наукових дослідженнях.

9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі, де вони можуть бути застосовані

Положення та висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані у науковій сфері для історико-правових досліджень генезису та еволюції апеляційних судів і судочинства в Україні; навчальному процесі, методичній і організаційній роботі під час викладання навчальних курсів «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн», а також історико-правових аспектів деяких курсів інших юридичних дисциплін (конституційне право, судові та правоохоронні органи, кримінально-процесуальне право, цивільне процесуальне право та ін.); правотворчості у процесі реформування чинного законодавства України у сфері удосконалення діяльності апеляційних судів та судочинства в Україні з урахуванням національного та європейського історико-правового досвіду.

10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам МОН України.

Дисертацію заслухано та обговорено на фаховому семінарі кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 3 від 08 червня 2021 року). У ході обговорення дисертації суттєвих зауважень, які стосуються суті роботи, не було висунуто.

В цілому дисертаційна робота Олійника Юрія Вадимовича на тему: «Правові основи організації та діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої: історико-правове дослідження» є завершеною науковою працею в межах поставлених завдань, у якій науково обґрунтовано теоретичні положення щодо історичного досвіду розвитку правових основ організації і діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої (1919-1939 рр.). Зроблено висновок про те, що Львівський апеляційний суд був одним із восьми (згодом – семи) подібних судів у Польській державі. За кількістю населення Львівський апеляційний округ був другим у міжвоєнній Речі Посполитій (це спричиняло проблему завантаженості суддів), а за територією – лише п'ятий. Юрисдикція Апеляційного суду у Львові поширювалася на Львівське, Тернопільське і Станіславське воєводства. Сфера юрисдикції Апеляційного суду у Львові розповсюджувалася на такі окружні суди, як Бережанський, Чортківський, Коломийський, Львівський, Станіславський, Стрийський, Золочівський. Львівський апеляційний суд був колегіальним органом судової влади і засідав у кількості трьох суддів, рідше одного (порівняно з австрійським періодом, склад суддів зменшився від п'яти до трьох). Структура Апеляційного суду у Львові передбачала посади президента, віце-президента, судових радників, секретарів, ад'юнктів-секретарів, помічників, канцеляристів. Усіх суддів призначав президент держави за поданням міністра юстиції. Щоби посісти посаду судді претенденти повинні були володіти юридичною освітою, відповідними знаннями і стажем роботи. Призначення на посади звичайних суддів в окружних і повітових судах здійснювалося Апеляційним судом у кількості п'яти осіб. Кваліфікаційні вимоги до посадовців Апеляційного суду у Львові певний час залишалися такими, якими були за Австро-Угорщини. Для кандидатів на посаду суддів апеляційного суду вимагалось не менше шести років роботи у суді або прокуратурі чи дев'ять років адвокатської практики. Колегіальність вважалася вищим ступенем правосуддя й була покликана гарантувати справедливість й об'єктивність винесеного судом рішення.

На основі вищесказаного можна зробити такі висновки щодо поданої дисертаційної роботи:

1. За актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю дисертаційна робота «Правові основи організації та діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої: історико-правове дослідження» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня

доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, з наступними змінами).

2. Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» (галузь знань 08 «Право»).

3. Наукові праці Олійника Ю.В. опубліковані за результатами дисертаційної роботи, за кількістю та якістю відповідають п. 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, з наступними змінами.

4. Дисертація «Правові основи організації та діяльності Львівського апеляційного суду в період Другої Речі Посполитої: історико-правове дослідження» Олійника Юрія Вадимовича рекомендується для подання до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

Рецензенти:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу та
криміналістики ЛНУ імені Івана Франка

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри історії держави, права
та політико-правових учень
ЛНУ імені Івана Франка

08 червня 2021 р.

Підписи проф. Бобечко Н.Р. та доц. Моряк-Протопопової Х.М. засвідчую.

Вчений секретар
Львівського національного
університету імені Івана Франка,

Грабовецька О.С.